

Kurumsallaşmanın Sağlanması TMSK'nın Rolü

Doç. Dr. Orhan ÇELİK

Giriş

Güvenilir finansal bilgilerin uluslararası düzeyde karşılaştırılabilirliğinin sağlanması küresel ölçekte ekonomik kaynakların etkin şekilde dağıtılmasını sağlayan önemli bir araçtır. Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu (TMSK) ihtiyaca uygun, gerçek, güvenilir, dengeli ve karşılaştırılabilir finansal tabloların oluşturulması amacıyla ulusal muhasebe ilkelerini belirlemekte ve Uluslararası Finansal Raporlama Standartları ile tam uyumlu Türkiye Finansal Raporlama Standartlarını yayımlamaktadır.

Ekonomik ilişkileri önemli ölçüde değiştirmesi beklenen 6102 sayılı Yeni Türk Ticaret Kanunu'nda (Yeni TTK) dünya ile entegre olma hedefindeki ülkemiz açısından finansal raporlama sistemi alanında devrim niteliğinde düzenlemeler yapılmıştır. Bu çerçevede, gerçek ve tüzel kişi tacirlerin gerek ticari defterlerini tutarken gerek bireysel ve konsolide finansal tablolarını düzenlerken TMSK tarafından yayımlanan Türkiye Muhasebe Standartlarına, kavramsal çerçevede yer alan muhasebe ilkelerine ve bunların ayrılmaz parçası olan yorumlara aynen uymak zorunda oldukları hükme bağlanmıştır.

İşletmelerin Kurumsallaşma İhtiyacı ve Türkiye Finansal Raporlama Standartlarının Rolü

Dünya ölçeğinde hemen hemen bütün ülkelerde ekonomik faaliyetlerin can damarı olan şirketlerin büyük çoğunluğu aile şirketlerinden oluşmaktadır. Dünyanın her yerinde ekonomik faaliyetlerin en önemli kısmı aile şirketleri tarafından gerçekleştirilmekle birlikte, kurumsallaşmayı başaramamaları durumunda ömürlerinin çok uzun olmadığı görülmektedir. Avrupa'da, Amerika'da yaşı 100–200 yılı aşan çok sayıda irili ufaklı firmayaraştırmak mümkündür. Türkiye'de ise bu şekilde bir gelişme trendi gösteren firma yok denecek kadar azdır. İşletmelerde kurumsallaşmama ya da kurumsallaşamamaya bağlı olarak üretimin

devamlılığında sorunlar yaşanmakta, şirketlerin büyük bölümü ikinci kuşak tarafından yönetilemeden kapanmaktadır.¹

Kurumsallaşma, işletmeleri ailenin ve kişilerin etkisinden çıkararak, işletmenin belirli hedefler doğrultusunda yönetilmesini sağlayan bir kavramdır. Kurumsallaşma işletmede belli bir sistem oluşturmayı ve onu kalıcı kılmayı amaç edinir. İşletmenin işleyişinde alınan kararlardan personel alınışına kadar her şey bir kurala bağlanmıştır. Kişilerin değişmesi yönetim anlayışını değiştirmez. Firma içinde var olan dosyalama, arşivleme, raporlama, grup çalışması gibi kavramlar yerleşmiş ve bir kere öğrenildiğinde bir daha çok fazla değişmeyecek kavramlar haline gelmiştir.²

Ülkemiz ekonomisini ve ticari hayatını önemli derecede etkilemeye başlayan küreselleşme olgusunun yanı sıra, özellikle doksanlı yıllardan sonra sıklıkla yaşanan ekonomik krizler, şirketlerin yönetim yapılarını yenilemelerini, başka bir deyişle “kurumsallaşma”yı bir gereklilik olarak işletmelerimizin karşısına çıkarmıştır. Özellikle uluslararası entegrasyon sürecinde şirketler rekabet güçlerini korumak için modern yönetim ilkelerini uygulamaya başlamış ve uluslararası bankacılık ve ticaret kurallarının gereklerini yerine getirme zorunluluğu, şirketlerin kurumsallaşma sürecini hızlandırmalarına yol açmıştır. İşletmelerin kurumsallaşmasının sağlanması, organizasyon yapılarının geliştirilmesi, kurumsal yönetim ilkeleri doğrultusunda dünyadaki gelişmeleri yakından takip eden, çağın gereklerine hızla uyum sağlayan ve rekabetçi bir anlayışla yönetilmesi günümüzde bir zorunluluk haline gelmiştir.

Şirketlerde kurumsal bir yönetim yapısı oluşturmak için belirlenen kurumsal yönetim ilkelerinden biri şeffaflıktır. Şeffaflık, şirketlerin çevrelerindeki diğer kurumlar ve kamuoyu ile olan ilişkilerine, beraber çalıştıkları müşterilerine ve ulusal ve uluslararası düzenlemelere karşı şeffaflığı sağlaması, standartlara uyması, şirket ile ilgili bilgilerin zamanında ve doğru şekilde paylaşılması anlamına gelir.³ Şirket yönetiminde şeffaf bir sistemin oluşturulması için öncelikle kayıt dışılığın ortadan kaldırılması ve etkin bir muhasebe ve finansal raporlama sisteminin oluşturulması gerekmektedir. Şirketlerin birincil sorumluluğunun yasalar

¹ Dilek Birbil ve Ö. Özdemir. “Kütahya İli Sanayi İşletmelerinde Kurumsallaşma Düzeyi” Araştırma Raporu. Milli Prodüktivite Merkezi. Kasım 2007. Ankara

² Mustafa Bute. Aile İşletmelerinin Kurumsallaşma Sürecinde Yaşadığı Sorunlar. Akademik Bakış Dergisi. Ekim 2010.

³ Kurumsal Yönetim İlkeleri. OECD. 2004.

çerçevesinde ve adil ticaret ilkelerine bağlı kalarak kâr etmek olduğunu dikkate alırsak, şirketin finansal durumunun yakından takip edilebilmesi ve bu konuda sağlıklı verilere ulaşılabilmesi paydaşlar açısından büyük önem taşımaktadır.⁴

Şirketlerde şeffaf bir raporlama sisteminin oluşturulması ve işler bir muhasebe sisteminin oturtulması noktasında TFRS'lerin sürece çok önemli katkıları olacaktır. İşletmeler tarafından TFRS'lerin uygulanmasıyla birlikte, kaliteli ve karşılaştırılabilirlik niteliklerine sahip raporlama yapılabilecek ve finansal tablolar şeffaf, anlaşılabilir, karşılaştırılabilir ve güvenilir nitelikte olacaktır. Bu sayede faaliyetlerini etkin ve sürekli bir şekilde yürütmek isteyen işletmeler açısından bir zorunluluk haline gelen kurumsallaşma sürecinin önemli koşullarından biri yerine getirilmiş olacak ve işletmelerde etkin bir muhasebe ve finansal raporlama sistemi oluşturulması açısından önemli bir adım atılmış olacaktır.

İşletmelerin kurumsallaşma süreçlerini tamamlamaları finansman kaynaklarına da kolay oluşmalarını sağlayacaktır.

Finansman kaynaklarına erişim konusunda önümüzdeki dönemlerde işletmeleri etkileyecek olan düzenlemelerden biri Basel II'dir. Basel II'nin hayata geçmesiyle birlikte, işletmeler büyük bir kültürel değişimden geçeceklerdir. İşletmeler çoğu zaman özsermayelerinin zayıf olmasından dolayı finansal sorunlarla karşılaşmaktadırlar ve genellikle öz sermayeleri yetmediği takdirde finansman sağlamak için bankalara başvurumaktadırlar.⁵ Basel III kapsamında bağımsız derecelendirme kuruluşları ile bankalar tarafından derecelendirmeye tabi tutulacak olan işletmelerin değerlendirilecek olan özelliklerinin başında, sahip oldukları işletme sermayesi gelmektedir.⁶ Güçlü sermaye yapısına sahip ve derecelendirme notu yüksek olan işletmelere bankalar tarafından verilecek kredilerin faizleri daha düşük olacaktır.

Basel II'nin özellikle son finansal krizde gözlemlenen eksikliklerini tamamlayan bir ek düzenleme seti niteliğinde olan Basel III ise, küresel bankacılık sisteminde riskleri azaltacak yeni bir gözetim-denetim sistemi oluşturmayı amaçlamaktadır.⁷ Basel III kuralları ile krediye erişim sorunu yaşayan işletmelerin "yüksek riskli" sınıfta yer almaları durumunda uygun koşullarda krediye erişim imkânları daha da zorlaşacaktır.

⁴ Melsa Ararat, "http://cgft.sabanciuniv.edu/sites/cgft.sabanciuniv.edu/files/Goldroportaj.pdf". Erişim Tarihi: 27.08.2011.

⁵ Bankacılık ve Denetleme Düzenleme Kurumu ARD Çalışma Raporları. Haziran, 2005. Ankara.

⁶ Türkiye Bankalar Birliği. Risk Yönetimi ve Basel II'nin KOBİ'lere Etkileri. 2004. Ankara

⁷ Ankara Ticaret Odası. Basel II 'KOBİ'lerin Kredi Riski ve Derecelendirilmesi'. 2007. Ankara

Kurumsallaşma alanında olduğu gibi işletmelerin bu süreçte de şeffaflığına ilişkin sorunlar yaşaması muhtemeldir. Kayıt dışı işlemlerin kayıt içine alınmasının talep edilmesi, bankalar tarafından daha fazla bilgi, belge istenerek firmaların daha yakından izlemeye alınması, finansal tabloların gerçek kapasitelerini ortaya koymaktan uzak olması işletmelerin karşılaşılabilecekleri şeffaflık sorunlarından biridir. Basel II ve Basel III sistemlerinde kayıt dışılık kredi açısından risk primini arttıracığından, finansal tabloların şeffaflığı bir zorunluluk haline gelecektir.⁸ Bu nedenle, işletmelerin kayıt düzenlerini gözden geçirerek, şeffaf ve muhasebe standartlarına uyumlu tablolar hazırlamaları ve kayıt dışı işlemleri kayıt altına almaları kaçınılmaz hale gelecektir. TFRS'lerin kullanılmasıyla, kredi kuruluşları için geçerli finansal tablolar üretilecek ve bu sayede küresel düzeyde finans kaynaklarına ulaşmak mümkün olabilecektir.

Bankalar dışında finansman kaynaklarına ulaşmanın bir diğer yolu ise sermaye piyasalarıdır. İşletmelerin kredilendirilirken, kredi verilen işletmenin performansı ve ödeme gücünden ziyade işletme sahibinin kişi olarak gösterebileceği teminatların dikkate alınması, ticari bankaların bu tür kurumsallaşmayan işletmeleri riskli görmeleri nedeniyle uzun vadeli kredi açma konusunda isteksiz davranmaları ve ipotek karşılığında kredi kullanılmayı tercih etmeleri nedeniyle işletmeler tarafından kullanılan kredi hacmi düşük, kredi maliyeti ise yüksektir.⁹ Bu sebeplerle, işletmelerin sermaye piyasalarından yararlanmaları amacıyla SPK ve İMKB tarafından büyüyen işletmelere ait sermaye piyasası araçlarının işlem göreceği organize bir piyasa oluşturulması planlanmış ve İMKB bünyesinde İMKB Gelişen İşletmeler Piyasası'nın kurulması amacıyla 18 Ağustos 2009 tarihli Resmi Gazete'de bir yönetmelik yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Bu çerçevede finansman kaynağı bulmak amacıyla söz konusu piyasaya açılacak işletmeler TFRS'leri uygulayarak önemli bir ön hazırlık gerçekleştirmiş olacaklardır. Bununla birlikte işletmeler, kendi performanslarını ve büyümelerini daha etkin ölçme ve yönetmenin yanında; uluslararası piyasalardan finansman sağlanmasında, borçlanma maliyetlerinin düşürülmesinde, uluslararası şirket satın alma ve birleşme veya yeni ticari işbirliklerinde avantaj sağlayacaklardır.

⁸Devlet Planlama Teşkilatı. Kobi Stratejisi ve Eylem Planı(2007-2009). Ocak,2009. Ankara

⁹Devlet Planlama Teşkilatı. Finansal Hizmetler (Mali Piyasalar, Finans Kurumları, Bankacılık, Sigortacılık) Özel İhtisas Komisyonu Raporu. 2007. Ankara.

Sonuç

Ŗirketlerin kurumsallaŖması diğer koŖulların yanı sıra kaliteli bir finansal raporlama sistemi ile mümkün olabilmektedir. Bu aŖamada TMSK'nın yayımladığı Uluslararası Finansal Raporlama Standartları ile tam uyumlu Türkiye Finansal Raporlama Standartlarının Ŗirketlerce uygulanması süreci hızlandıracaktır. Özellikle KOBİ lekli iŖletmelerde etkinin daha belirgin olacağı açıktır.

KAYNAKÇA

Ankara Ticaret Odası. Basel II ‘KOBİ’lerin Kredi Riski ve Derecelendirilmesi’. 2007. Ankara

Ararat, Melsa. “<http://cgft.sabanciuniv.edu/sites/cgft.sabanciuniv.edu/files/Goldroportaj.pdf>”. Erişim Tarihi:27.08.2011.

Bankacılık ve Denetleme Düzenleme Kurumu ARD Çalışma Raporları. Haziran, 2005. Ankara.

Birbil, Dilek, Özdemir, Özlem. “Kütahya’lı Sanayi İşletmelerinde Kurumsallaşma Düzeyi” Araştırma Raporu. Milli Prodüktive Merkezi. Kasım 2007. Ankara

Büte, Mustafa. Aile İşletmelerinin Kurumsallaşma Sürecinde Yaşadığı Sorunlar. Akademik Bakış Dergisi. Ekim 2010.

Devlet Planlama Teşkilatı. Finansal Hizmetler (Mali Piyasalar, Finans Kurumları, Bankacılık, Sigortacılık) Özel İhtisas Komisyonu Raporu. 2007. Ankara.

Devlet Planlama Teşkilatı. Kobi Stratejisi ve Eylem Planı(2007-2009). Ocak,2009. Ankara

Kurumsal Yönetim İlkeleri. OECD. 2004.

Türkiye Bankalar Birliği. Risk Yönetimi ve Basel II’nin KOBİ’lere Etkileri. 2004 Ankara.